

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Katholiek in de Republiek : subcultuur en tegencultuur in Nederland, 1570- 1750

Lenarduzzi, C.M.

Citation

Lenarduzzi, C. M. (2018, October 25). *Katholiek in de Republiek : subcultuur en tegencultuur in Nederland, 1570- 1750*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/66483>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/66483>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/66483> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Lenarduzzi, C.M.

Title: Katholiek in de Republiek : subcultuur en tegencultuur in Nederland, 1570- 1750

Issue Date: 2018-10-25

Deel III Dynamiek

In de vorige twee delen heb ik geanalyseerd welke gelovigen zichzelf als katholiek beschouwden en met behulp van welk instrumentarium zij dat zowel in hun eigen gemeenschap als ten opzichte van de buitenwereld tot uiting brachten. In deel I lag het accent op de transformatie van cultuur tot subcultuur, in deel II stond vooral de katholieke habitus centraal. We kunnen concluderen dat deze twee theoretische pijlers, subcultuur en habitus, nauw met elkaar verbonden waren, in de zin dat de katholieke gemeenschap in de Republiek onder andere als een subcultuur kon worden getypeerd omdat zij er haar eigen specifieke codes en gedragsrepertoire, of habitus, op na hield. Die homogene habitus was weer een gevolg van het feit dat katholieken zich als groep met elkaar verbonden voelden. Verder heb ik geconstateerd dat na de Reformatie juist die componenten van de katholieke habitus betekenisvol werden, die het onderscheid tussen de dominante cultuur en de katholieke subcultuur het scherpst definieerden. Materia en muziek waren catholica waar de gereformeerde tegenstanders de meeste kritiek op hadden maar waar zij tegelijk ontvankelijk voor bleven. Deze onderdelen van de katholieke habitus bevorderden daarom niet alleen het wij-zij gevoel en de interne cohesie van de katholieke subcultuur, maar leverden tevens ammunisie om zich extern als katholiek te profileren en andersdenkenden daarmee te tarten. Het uitgangspunt van het derde en laatste deel is dat katholieke subcultuur en habitus geen statische maar dynamische grootheden waren, onderhevig aan ontwikkelingen in de tijd. Dit deel draait dus om beweging en verandering, om heronderhandelingen, zowel intern als extern, en de vraag hoe deze heronderhandelingen het karakter van de katholieke subcultuur en haar actierepertoire beïnvloedden.

Als eerste ga ik in hoofdstuk 6 in op de vraag wat het betekende, dat de katholieken in de Generaliteitslanden pas in een laat stadium de metamorfose van cultuur in subcultuur doormaakten. Welke gevolgen had dat voor de typering van de katholieke cultuur in deze gebieden? De Generaliteitslanden bleven voor het allergrootste deel katholiek; de gereformeerden groeiden nooit uit tot een meerderheid, en zelfs niet tot een substantiële minderheid. Kan er onder die omstandigheden überhaupt wel gesproken worden van een subcultuur? Een andere vraag is of de late transformatie tot subcultuur, in combinatie met een structurele numerieke meerderheidspositie, een andere habitus tot gevolg had. Bestond er eenzelfde urgentie als in de noordelijke gewesten om zich te herbezinnen op de traditionele gedragscode, en zo ja, werden dan dezelfde componenten van die code gecultiveerd of werd

gekozen voor een ander instrumentarium om zichzelf als katholiek te onderscheiden? Deze vergelijkende aanpak vergroot ons inzicht in de katholieke beleving in de Republiek als geheel.

In hoofdstuk 7 ontleed ik allereerst aan de hand van katholieke bekeerlingen de dynamiek tussen de katholieke subcultuur en de dominante gereformeerde cultuur. Ik doe dat vanuit het perspectief van bestaande katholieken: wat waren in hun ogen de belangrijkste pull-factoren van het oude geloof? Deze analyse verdiept onze kennis van wat individuele katholieken als de essentie van hun katholieke ervaring beschouwden. Waar bekeringen als een belangrijke overwinning op de gereformeerde tegenstander konden worden beschouwd, was de interne verdeeldheid tussen de jansenisten en de roomsen die aan het einde van de zeventiende eeuw de kop opstak, juist een diepe nederlaag. Door te analyseren hoe leken met het Schisma in hun kerk omgingen, wil ik de gevolgen voor de katholieke subcultuur en habitus ontrafelen. Sterker nog dan de radicale en gematigde katholieken van de eerste postreformatische generaties, hielden jansenisten en rooms-katholieken er verschillende ideeën op na over wat het betekende om katholiek te zijn. Dat bleef niet zonder gevolgen voor de katholieke subcultuur als geheel. Een interessant gegeven hierbij is dat de jansenisten bij hun interne conflicten met de roomsen een beroep deden op de dominante protestantse cultuur. Hoe legitimeerden zij deze actie en hoe werd die door de roomse partij gepercipieerd?